

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

Формування будь-яких теоретичних побудов у криміналістиці має здійснюватися на певному методологічному підґрунті. Це твердження у повній мірі відповідає й формуванню концепції тактичних операцій. При цьому до найбільш вагомих, таких що є визначальними для побудови і реалізації тактичних операцій слід віднести системно-структурний та технологічний підходи. Зазначені підходи набувають все більш широкого застосування у криміналістиці, значно розширюючи можливості та перспективи наукового пізнання у цій царині знань.

На методологічне значення системно-структурного та технологічного підходів неодноразово зверталась увага вченими-криміналістами. Так, А.В. Дулов наголошує, що системний підхід, можна розглядати як загальнонаукову методологічну стратегію, яку необхідно використовувати як фундамент будь-якого наукового дослідження за принципами "зверху – вниз" (задум – аналіз – виділення складників) і "знизу – вгору" (від виділення властивостей її елементів до визначення властивостей системи як цілого). Такий підхід створює можливість уявити різноманітність досліджуваних у криміналістиці об'єктів у вигляді взаємопов'язаної системи: злочин – його сліди – діяльність по розслідуванню. В.М. Ісаєнко зазначає, що системний підхід є невід'ємним елементом методологічного інструментарію, що використовується в наукових дослідженнях, у тому числі проблем криміналістики.

У загальнонауковому розумінні системно-структурний підхід визначається як напрямок методології наукового пізнання й соціальної практики, в основі якого лежить розгляд об'єктів як систем: він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта, на виявлення багатоманітних типів зв'язків у ньому і зведення їх у єдину теоретичну картину. Системно-структурний підхід при з'ясуванні об'єкта, події, діяльності вимагає виявляти всі елементи системи, без яких вона не могла б діяти і ми не змогли б отримати схожий результат. Виявлення її складників передбачає також їх обов'язковий функціональний аналіз, тобто визначення всіх функцій, здійснюваних ними в досліджуваній системі. Елементи та їх функції становлять систему лише в силу того, що вони відповідним чином взаємопов'язані. Отже, системно-структурний підхід є процесом виявлення й дослідження зв'язків між елементами системи, їх сутності, видів тощо. Основний акцент у

такому системному вивченні зміщується на виявлення розмаїття зв'язків і відносин, що мають місце як всередині розглядуваного об'єкта, так і в його взаємовідносинах із зовнішнім оточенням, середовищем, іншими системами. Загальні властивості об'єкта як цілісної системи визначаються не тільки сумою його окремих складників, а й властивостями його структури, тобто особливими системоутворюючими зв'язками між елементами об'єкта.

Призначення розглядуваного підходу полягає в тому, що він спрямовує суб'єкта дослідження на системне бачення дійсності, змушує розглядати об'єкт із системних позицій, точніше, з позицій його системної побудови. Кінцева мета будь-якої системної діяльності – вироблення рішень як на стадії проектування, планування систем, так і при управлінні ними. У цьому контексті системний аналіз можна вважати поєднанням (сплавом) методології загальної теорії систем, системного підходу й системних методів обґрунтування і прийняття рішень. Отже, системно-структурний підхід дослідження передбачає: а) розгляд будь-яких об'єктів як складних утворень, що мають певну структуру й виступають компонентами більш загальних систем; б) пізнання особливостей структури об'єкта; в) встановлення системоутворюючих чинників.

З огляду на викладене, можна дійти висновку, що тактичні операції також необхідно вивчати із системних позицій, оскільки ця криміналістична категорія володіє всіма атрибутами системного утворення і тому має розглядатися й аналізуватися як система, дослідження якої має здійснюватися за тими ж принципами і методами, що й будь-яких інших систем. Саме цей підхід в змозі забезпечити з'ясування сутності і природи тактичної операції, виявлення її змісту, внутрішньої побудови, особливостей функціонування, взаємодії з іншими системами, засобами й елементами. Системне дослідження тактичної операції передбачає розкриття найбільш істотних ознак цього об'єкта. Все це відкриває додаткові можливості в процесі дослідження такої криміналістичної категорії як тактична операція.

Багатоаспектність тактичних операцій як системних утворень передбачає необхідність виокремлення різнопланових напрямів дослідження цих організаційно-тактичних засобів – від внутрішньої побудови і зв'язків системи "тактична операція" до організації й управління в ній. Ось чому до досліджуваного об'єкта особливого теоретико-методологічного значення набуває технологічний підхід, під яким розуміється напрямок системного дослідження закономірностей щодо реалізації комплексу взаємопов'язаних дій, заходів і процедур, що виконуються в певній послідовності з метою досягнення необхідного результату в практиці злочинної діяльності

і в діяльності з розслідування злочинів.

Методологічно досліджуваний підхід орієнтовано на послідовну реалізацію системи відповідних дій, заходів, операцій з урахуванням динамічної структури діяльності з розслідування злочинів, у тому числі й технології тактичних операцій. Застосовується він для побудови типових програм розслідування, типових тактичних операцій, етапності, планомірності і виступає підґрунтям технологізації формування тактико-криміналістичних комплексів, спрямованих на вирішення окремих тактичних завдань з урахуванням типових слідчих ситуацій. Його треба розглядати як різновид діяльнісного підходу, що зумовлено природою взагалі діяльності як динамічного процесу, реалізація якого відбувається у формі цілеспрямованих, послідовних слідчих дій, оперативнорозшукових та інших заходів технологічного характеру. При цьому під технологією тактичної операції слід розуміти процес послідовної реалізації дій, заходів, процедур, пов'язаний з виокремленням стадій та етапів, зумовлених слідчою ситуацією й об'єднаних єдиною метою для вирішення окремих тактичних завдань. Усе це необхідне для оптимізації підготовки, організації та управління тактичною операцією. Для цього потрібно мати чітке уявлення про те, як операція розгортається в часі, які етапи слід пройти для досягнення поставлених цілей і які дії й заходи мають бути виконані на кожному з них. Успішне вирішення вказаних завдань передбачає необхідність у розробці своєрідної програми, процедури, що регламентує підготовку й реалізацію тактичної операції.

З огляду на викладене можемо підсумувати, що тактична операція як реальне багатобачне системне утворення має свої специфічні властивості і ознаки, що виявляються в ході реалізації системно-структурного та технологічного підходів дослідження і які необхідно враховувати при формуванні та реалізації цього організаційно-тактичного засобу.

Таким чином, системно-структурний і технологічний підходи виступають методологічним підґрунтям побудови тактичних операцій. Оперування такими підходами при формуванні концепції тактичних операцій в змозі постати новою парадигмою криміналістичної науки, здатною підняти на більш високий теоретико-методологічний рівень проведення досліджень по цій проблематиці. Вони забезпечують вирішення й вивчення структурних елементів тактичних операцій, їх функцій, послідовного характеру процедур, етапів, стадій, виявлення зв'язків між ними. Включення цих підходів до дослідницького арсеналу дозволяє повніше використовувати теоретичні знання необхідні для розроблення тактичних операцій, полегшує практичне їх використання, у тому числі за рахунок створення комп'ютерних

моделей, є перспективним напрямком підвищення ефективності побудови тактичних операцій та їх реалізації у слідчій діяльності.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО"

ЮРИДИЧНА ОСІНЬ 2012 РОКУ

Збірник тез доповідей та наукових повідомлень
учасників всеукраїнської
науково-практичної конференції
молодих учених та здобувачів

13 листопада 2012 р.

Харків

Збірник тез доповідей та наукових повідомлень учасників всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та здобувачів 13 листопада 2012 р / За заг. ред. А.П. Гетьмана. – Харків: НУ "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". 2012. – 320 с.

Адреса редакційної колегії:
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
вул. Пушкінська, 77,
Харків,
61024,
Україна

Тези друкуються мовою оригіналу,
відображають позицію автора,
який несе відповідальність за зміст